

Årsmelding 2008

Statens naturoppsyn

SNOs kjerneoppgaver

SNO er opprettet for å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet. Kjerneoppgavene til SNO er beskrevet i § 2 i lov om statlig naturoppsyn:

Oppsynet skal drive veiledning og informasjon og kontroll, samtidig som det kan drive skjøtsel, registrering og dokumentasjon.

<i>Forord</i>	3
<i>Informasjon og veiledning</i>	4
<i>Informasjon i media</i>	4
<i>Formidling og informasjon</i>	4
<i>Kontrollarbeid</i>	6
Laksoppsynet 2008 –	7
Roviltoppsyn	9
Kontroll av felte rovdyr	9
Villreinoppsyn.....	11
Motorferdsel i utmark.....	12
Inngrep i strandsonen:	12
Kulturminner	14
<i>Skjøtselstiltak</i>	15
Skjøtsel av strandeng	15
<i>Tilrettelegging</i>	17
Ny sti til Skålatårnet.....	17
Restaurering av fjøset ved Gjendebu	18
<i>Overvåking, kartlegging og tiltak</i>	19
Bestandsovervåking av rovvilt	19
Fellingsoppdrag på rovvilt	21
Rødrevuttak for dverggås	22
Fjellrev	23
Rovvilt - Skadedokumentasjon	25
Bekjempelse av fremmede arter.....	27
<i>Utviklings- og driftsoppgaver</i>	28
Organisasjon og bemanning	28
Feltaktivitet	29
Båtmateriell.....	29
Tjenestekjøp og tjenestosalg	30
Økonomi.....	31

Omslagsfoto:

Forside: Sortbrysttjern, Øvre Pasvik nasjonalpark. Foto: Jørn Monsen

Bakside: Skålastien, fra Loen opp til Skålatårnet, Jostedalsbreen nasjonalpark. Foto: Anne Rudsengen

Forord

SNO i 2008

SNO er siden starten bygd opp som en organisasjon der det aller meste av ressursene som tildeles organisasjonen over statsbudsjettet skal omsettes i lokal aktivitet i form av oppsyn, skjøtsel, tjenestekjøp, tiltak, registrering og informasjon ute i de naturområdene som er prioritert i føringene fra vårt fagdepartement. Organisasjonen skal være fleksibel og kunne omprioritere raskt etter som prioriteringene i miljøvernpolitikken endrer seg.

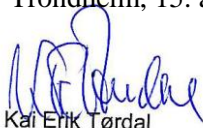
Vår filosofi har vært at kostnadene til administrasjon skal være lavest mulig, og SNO sentralt har nå i flere år bestått av 8 fast ansatte, støttet av årsengasjerte politipensjonister med meget god og relevant erfaring, men som er ansatt på pensjonistvilkår og følgelig svært rimelige i drift. Det er ingen overdrivelse å si at uten denne engasjerte ”seniorjengen”, ville vi ikke greid å løse oppgavene i sentralt SNO.

En slikt organisasjonskonsept med ”få høvdinger og mange indianere” stiller store krav til styringsdyktighet når organisasjonen vokser. Den sentrale ledelsen i SNO skal både være direktorat i alle spørsmål som har med oppsyn og håndhevelse naturvernlovgivningen å gjøre, samtidig som den skal drive effektiv etatsstyring av lokalkontorene. Det er blitt strevsomt å arbeide i sentralt SNO nå: Oppgavene med å få kostnadseffektivitet i tildelingen av økte midler til tiltak og skjøtsel i våre 29 nasjonalparker og mer enn 200 verneområder, drift av rovviltkontaktnett på mer enn 200 personer, høy aktivitet med skadefelling av rovdyr, oppfølging av store tjenestekjøp fra lokale oppsynsordninger og en omfattende bestillings-dialog med fylkesmennenes miljøvernavdelinger har etter hver sprengt rammen for hva en håndfull personer i den sentrale ledelsen kan makte. Vi må nå erkjenne at sentralledet i SNO også må vokse dersom vi skal kunne ivareta arbeidsmiljøet og gi tilstrekkelig støtte til feltorganisasjonen. Noe av denne veksten vil måtte komme i 2009.

Det er likevel gledelig å se at lokalorganisasjonen ser ut til å trives. Motivasjonen er høy. Det nye tilskuddet med naturveiledere ser ut til å være en satsing som har mye for seg. Informasjon til barn og unge om naturarven og bærekraftig bruk av naturen er etterspurt, og naturveilederne har kommet i godt inngrep med skoleverket og satsingen på ”Den naturlige skolesekken”. I tillegg er de i ferd med å bli en betydelig fagressurs på formidlingssiden for oppsynspersonellet – både i og utenfor SNO. Det er viktig at innsatsen innen naturformidling gradvis profesjonaliseres hos alt personell som har en rolle innen naturforvaltning og oppsyn.

For mitt eget vedkommende er dette mitt siste år som SNO-direktør. De fleste virksomheter tjener på å skifte leder etter 10-12 år, og jeg har nå hatt min tid. Derfor takker jeg alle som har bidratt i disse årene – og fremfor alt de lokalt ansatte, som er vår største ressurs.

Trondheim, 15. april 2009

Karl Erik Tørdal
Direktør SNO

Informasjon og veiledning

Informasjon er en sentral oppgave for alle i SNO og skjer både som en del av den daglige aktiviteten fra tilfeldig kontakt med brukere av naturen, gjennom målrettede tiltak og arrangement, til informasjon gjennom media. Informasjon og veiledning er et strategisk virkemiddel i det forebyggende arbeidet mot miljøkriminalitet og gjennom satsningen på naturveiledning.

Informasjon i media

For SNO som en statlig tilsynsetat er kontrolloppgavene viktige, men Lov om statlig naturoppsyn legger også stor vekt på veiledning og informasjon som en like sentralt oppgave. Dette er også fulgt opp i interne styringssignaler i alle år.

Som en oppfølging av dette har SNO også i 2008, som et strategisk virkemiddel, søkt å oppnå oppslag i media for å informere og veilede publikum om regelverket og dermed også forebygge ulovligheter. Ved at kunnskapen om regelverket formidles bredt i media er det også grunn til å anta at de lovbrudd som senere avdekkes i stor grad er begått med hensikt og med viten om at handlingen er ulovlig.

Eksempler på tema hvor denne type informasjon er aktuell kan være informasjon om motorferdselregelverket før snøskutersesongen starter, informasjon om nedsenkingspåbudet etter lakseloven som trer i kraft fra 1. mars, ferdelsesforbud i sjøfuglreservatene i hekkeperioden (normalt 15/4 – 15/7), informasjon før starten av villreinjakt 20. august og før sjøfugljakta starter (normalt 1. oktober). SNO har forsøkt å få oppslag i lokale media med informasjon i forkant av de perioder som er nevnt over, men har vektlagt også å gå ut med informasjon til media i tilknytning til oppsynsvirksomhet/aksjoner, og evt når det foreligger spesielle anmeldelser. I samråd med politiet er det også aktuelt å få formidlet i media resultatet av avgjørelser og straffeutmåling knyttet til anmeldte saker – ut fra forebyggende hensyn.

SNO lokalt har i 2008 hatt mye nyttig profilering i media av både generell informasjon og av forebyggende oppslag knyttet til kontrollplaner, oppslag om anmeldelser og om bøtenivå og hvilke konsekvenser brudd på regelverket kan medføre. Alt i alt har SNO på denne måten gitt mye nyttig informasjon til publikum og slik bidratt til å forebygge og begrense ulovlige handlinger.

Formidling og informasjon

Naturveilederne ved de to villreinsentrene har gjennom 2008 utarbeidet og prøvd ut forskjellige undervisningsopplegg for grunnskolen, både barne- og ungdomsskole, og for videregående og høyskole. Oppleggene er forankret i Kunnskapsløftet, evaluert og justert ut fra erfaringene som er gjort. Ut over dette, er det utviklet diverse opplegg og presentasjoner for mange grupper av ulik bakgrunn og alder. Det har også vært deltagelse med formidling og informasjon på ulike villmarks- og bygdedager.

Programmet for ungdom, ”Fra pil og bue til kuler og krutt”, ble gjennomført ved Skinnarbu i tilknytning til villreinjakt i september. Bakgrunnen for dette programmet, som dreier seg om både gammel fangstkultur, dagens jakt og ulike aspekter knyttet til villrein, er den manglende rekruttering til reinsjakt. Tilbakemelding og evaluering gjør at det er ønskelig å videreføre programmet ved begge sentrene kommende år.

Samlet har naturveilederne ved begge sentrene undervist/veiledet i overkant av 2500 personer i løpet av 2008 (se tab. 1).

Naturveiledning i praksis med lydhøre skoleelever på Dovre. Foto: H. Ydse.

Rådgiving og opplæring

Villreinsentrenes nye nettsider ble lansert 7. januar, og naturveilederne har skrevet både om naturveiledning og andre saker til dette nettstedet (www.villrein.no). De har også vært involvert i bokprosjekter med rådgiving og korrekturlesing, og naturveilederne har vært delaktige i kursing av villreinnemnder.

Samarbeid og forankring

Naturveilederne har knyttet kontakt til enhetsledere og lærere i kommuner der en har gjennomført undervisningsopplegg. De er knyttet opp til MD's og KD's "Den naturlige skolesekken", hvor Norsk villreinsenter har plass i referansegruppa.

Det har vært deltagelse av naturveileder i prosjektet "Interaktiv informasjon om SVR og Hovden", der utvikling av villreininformasjon for 'touch screen' var en av oppgavene. Det er også innledet et samarbeid med Den norske turistforening mtp å utvikle naturveiledningsopplegg ved turisthytter og kursing av turledere. I 2008 ble det holdt kveldsopplegg ved tre DNT-hytter på Hardangervidda.

Høyskoleundervisning

Hvert år deltar SNO med flere forelesere på høyskolestudiene i naturoppsyn, både ved Høyskolen i Nord-Trøndelag og i Hedmark. For lærerstudiet ved Høgskulen i Sogn og Fjordane ble det i 2007 utarbeidet et to-dagers kurs i emiljøundervisning for lærerstudentene. Kurset er lagt til Utladalen landskapsvernområde, i Vest-Jotunheimen med overnatting ved den gamle fjellgarden Avdalen. I 2008 gjennomførte høyskolen to kurs.

Fra Høyskoleundervisningen i Utladalen.

Tabell 1. Oversikt over veiledningsarbeidet for SNOs naturveiledere ved villreinsentrene på Hjerkin og Skinnarbu.

	Barneskoler	Ungd.skoler	Vg.skoler	Høyskoler /Universitet	Andre	Lærere/ ledsagere	Heldag	Halvdag	Totalt
SNO Hjerkin	319	325	109	0	162	100	12	21	1015
SNO Skinnarbu	160	280	0	43	900	107	19	10	1490
Totalt	479	605	109	43	1062	207	31	31	2505

Kontrollarbeid

SNO har tilsynsmyndighet i følgende sju lover: Friluftsløven, naturvernloven, motorferdsels-loven, kulturminneloven, viltloven, laks- og innlandsfiskloven og forurensingsloven. Kontroll med at bestemmelsene i disse lovene og tilhørende forskrifter blir overholdt skjer både gjennom planlagte kontrollaksjoner, ofte i samarbeid med politiet, og tilfeldig i forbindelse med annet tilsynsarbeid. Nedenfor følger en gjennomgang av kontrollarbeidet innen de viktigste lovområdene.

I 2008 var SNO, enten direkt gjennom egne ansatte eller via tjenestekjøp, involvert i 10 25 anmeldelser for brudd på lover og forskrifter. I tillegg ble det også avdekket 1050 mindre brudd på regelverket der det gitt veiledning og advarsler.

En stor andel av anmeldelsene som SNO innleverer til politiet har ukjent gjerningsmann. Det er generelt vanskelig å avdekke hvem som står bak de straffbare handlinger noe som resulterer i henleggelse fra politiet. Det er også mottatt underretning om at saker med kjent gjerningsmann er blitt henlagt. Noen av disse er blitt påklaget til statsadvokatene, og ved en gjennomgang fremgår det nå at klagen i det alt vesentligste har ført fram.

SNO opptrer som oftest åpent under kontrollene, men i enkelte situasjoner er det både mer praktisk og hensiktsmessig å holde seg skjult. Foto: Erik Ydse.

Lovverk	Veiledning (advarsler)			Anmeldelser			Totalt		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Laks- innlandsfiskloven	279	273	282	322	374	564	601	647	846
Motorferdsel (snøskuter)	32	55	40	145	88	99	177	143	139
Motorferdsel (barmark)	28	62	51	55	40	27	83	102	78
Naturvernlov	239	275	221	82	61	63	321	336	284
Viltlov	65	18	41	41	31	35	106	49	76
Forurensingslov	3	16	4	3	10	5	6	26	9
Friluftsløv	55	12	85	0	1	0	55	13	85
Kulturminnelov	0	0	0	1	0	0	1	0	0
Andre lover	40	48	282	63	29	202	103	77	484
Ufordelt på lov			45			32			77
TOTALT antall saker	741	765	1050	712	641	1025	1453	1406	2076

Tabell 2. Brudd på miljølovene avdekket av SNO i 2006, 2007 og 2008. Gjelder lovbrudd avdekket både av egne ansatte og gjennom tjenestekjøp.

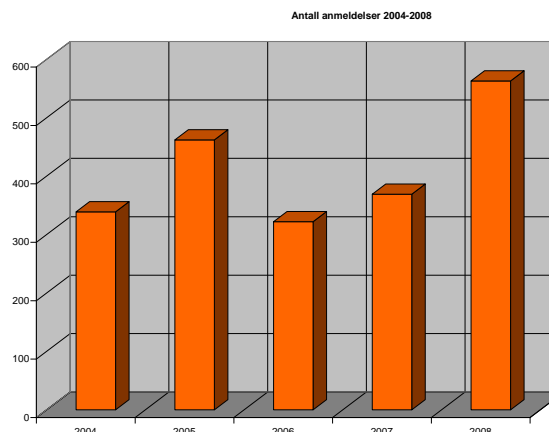
Laksoppsynet 2008 – ”mot nye høyder” – dessverre!

Antall anmeldelser i 2008 er det høyeste som er registrert etter at SNO overtok ansvaret for laksoppsynet fra politiet i 2003, med totalt 564 anmeldelser i saltvann etter lov om laks- og innlandsfisk og/eller forskrifter gitt i medhold av denne. Økningen fra 2007 til 2008 er på 34 % og økningen fra ”toppåret” 2005 er på 18 %.

Størsteparten av anmeldelsene skyldes som foregående år, brudd på bestemmelsene i ”Forskrift om nedsenkning av garnredskap”, men det er fortsatt også et lite antall anmeldelser knyttet til fiske med kilenot og krogarn.

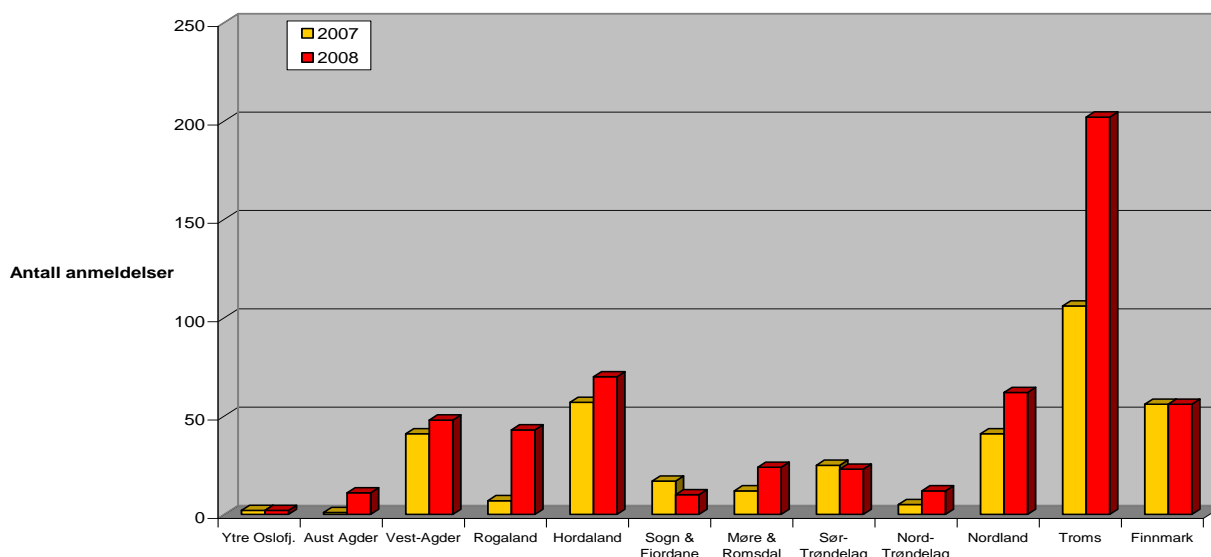
Årsakene til den fortsatte veksten i antall anmeldelser er trolig sammensatte, men SNO videreførte og styrket i 2008 det vedvarende høye oppsynsfokuset og aktiviteten knyttet til lakseoppsynet. ”Dekningsgraden” av lakseoppsynet innenfor enkelte regioner økte også, som følge av økt kapasitet/mannskapsressurser og økt innsats. Dette gjelder blant annet Troms, Sør-Helgeland og i Agderfylkene.

Noe av økningen må også tilskrives at aktiviteten ble opprettholdt på et meget høyt nivå utover sensommeren og høsten, sammenlignet med de foregående årene. Oppsynsaktiviteten på ettersommeren og tidlighøsten var spesielt rettet mot fredningssonene i munningsområdene i vassdrag med anadrome laksefisk og indre fjordstrøk.

Figur 1. Antall anmeldelser i perioden 2004-2008 for brudd på laks- og innlandsfiske-loven. Tallmaterialet omfatter bare brudd på bestemmelsene om maskevidde og nedsenkningspåbudet i ”Forskrift om nedsenkning av garnredskap”, og anmeldelser knyttet til fiske med kilenot og krogarn.

Omfanget av ulovlig fiske i 2008, målt opp mot antall anmeldelser, var som tidligere år knyttet til ”kjente problemområder”. Innsigsområdet for atlantisk laks i Midt- og Nord-Troms og deler av Vest-Finnmark representerte også i 2008 det mest markante problemområdet, med 202 anmeldelser i regi av SNO i Troms. Politiet i Troms har i tillegg også et meget høyt antall anmeldelser, noe som medfører at samlet antall anmeldelser i Troms i 2008 overstiger 270 anmeldelser. Samtlige av

Figur 2. Fylkesvis fordeling av antall anmeldelser i 2007 og 2008.

Ulovlig settegarn beslaglagt i Sør-Trøndelag i 2008. Foto: H. E. Ring

anmeldelsene i regi av SNO skyldes brudd på forskriften om nedsenkning. Ingen av anmeldelsene har kjent gjerningsmann. Oppsynsaktiviteten i 2009 i dette området vil som følge av dette bli innrettet mot å forsøke å få anmeldelser med kjent gjerningsmann. Antall anmeldelser i Finnmark i 2008 ligger på samme antall som i 2007.

I Nordland økte antall anmeldelser fra 2007 til 2008, dette skyldes som tidligere nevnt bedre "dekningsgrad" på blant annet Sør-Helgeland som følge av opprettelsen av en SNO-stilling på Vega. Antall anmeldelser i den sterke lakseregionen Midt-Norge ligger samlet sett på omtrent samme nivå som i 2007. Det samme kan sies om "fjordfylkene" Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. I Hordaland og Rogaland var det en økning i antall anmeldelser. Økningen var mest markant i Rogaland, noe som trolig må tilskrives godt planlagte og koordinerte fellesaksjoner hvor blant annet SNO, kystvakten, politiet og skjærgårdstjenesten deltok. Anmeldelsene kan tyde på at omfanget av ulovlig fiske er høyest i de midtre- og nordlige delene av fylket.

I sør pekte Agder-fylkene seg som tidligere år negativt ut, med et fortsatt høyt omfang av ulovlig

fiske i de vestlige delene av Vest-Agder (Flekkefjord). Antall anmeldelser i Aust-Agder økte også betydelig i 2008 sammenlignet med 2007, dette skyldes i all hovedsak høyere oppsynskapasitet/-aktivitet.

Antall anmeldelser i Oslofjord-fylkene ligger som tidligere lavt sammenlignet med resten av landet. Hvorvidt dette kan skyldes høy risiko for å bli oppdaget/anmeldt, i et meget tettbefolket område med sterke sportsfiskemiljøer eller om det skyldes "manglende tradisjon" i en region med et lite antall anadrome vassdrag er ukjent.

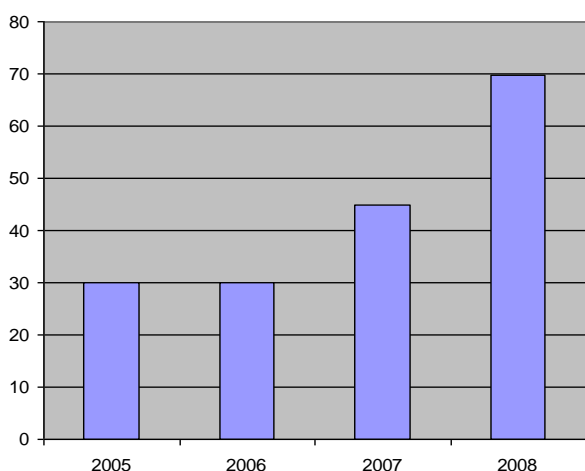
Beslag av settegarn fra Øygarden i Hordaland.. Foto: T. Haugland

Rovviltoppsyn

SNO har i 2008 hatt et høyt fokus på forebygging og avdekking av ulovlig felling av rovvilt, med et særskilt fokus på ulovlig felling av ulv.. Det er klare føringer fra miljøverndepartementet på dette arbeidet gjennom statsbudsjettet og tildelingsbrev til SNO. Arbeidet skjer i et nært samarbeid med Økokrim og politidistriktene.

Innsatsen fra SNO innenfor dette temaet kombinerte mange oppsynsfunksjoner, med blant annet registrering av biologiske data og bestandsdata og oppsyn i verneområder, i tillegg til forebygging og oppsyn med illegal jakt. Det kom også i 2008 tips og meldinger til SNO og politiet om gjennomført eller pågående ulovlig felling av blant annet ulv, hvor SNO og politiet samarbeidet om å undersøke dette videre. For eksempel i forbindelse med sporingsarbeid på et nyetablert ulvepar i grenseområdene mellom Akershus og Hedmark ble det i etterkant av påsken 2008 (overgangen mars-april) oppdaget aktivitet som indikerte forsøk på ulovlig felling av disse dyrene. Sporsnøen forsvant raskt, men feltregistreringene indikerte at begge dyrene forsvant fra området. Det ble sikret DNA prøver fra begge individene, og påvist ved DNA at den samme hannulven ble funnet død i en innsjø noe lenger øst i Eidskog i Hedmark i mai måned. Denne saken er under etterforskning av politiet.

Det ble sommeren 2008 avdekket en sak med ulovlig felling av bjørn i Trysil i Hedmark. SNO bistod i denne saken politiet med utredning i felt, blant annet sporing med hund og utredning av forløp, innsamling av DNA prøver og påvisning av antatt fellingssted.

Figur 3. Oversikt over oppsynsrelatert innsats i SNO (antall dagsverk) knytta opp mot rovvilt, i hovedsak ulv, i åra 2005 til 2008.

Kontroll av felte rovdyr

Lisens- og kvotejakt på store rovdyr er en lovlig og ønsket virksomhet, og et viktig virkemiddel i rovviltforvaltninga for å oppnå målsettingene i rovviltpolitikken. Kontroll med felte dyr er forskriftsfestet og foretas av SNO. Også godkjente båser til fangst av jerv og gaupe blir kontrollert, ved vellykket fangst og underveis i jaktperioden. Kontroll av felte dyr er viktig for å fastslå kjønn, alder, sikre vevsprøver for DNA og for å merke skrottene med mikrochips for sikker identifisering av skrottene ved innsending til NINA.

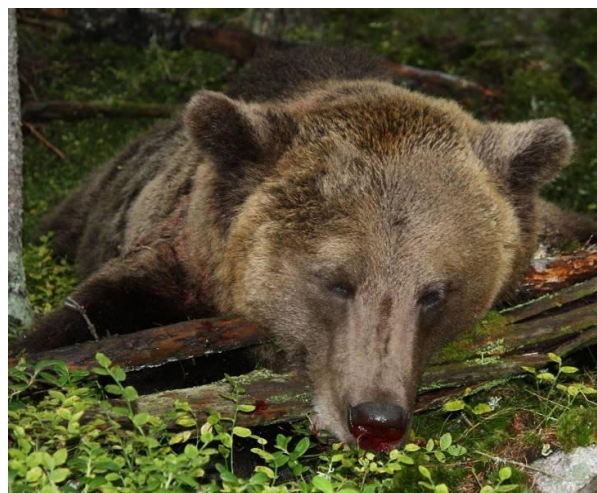
Alle felte rovdyr under lisens- og kvotejakt i 2008 ble kontrollert av SNO, og i overkant av halvparten av skuddplassene. Det er de siste årene etablert en forutsigbarhet om rutinemessig kontroll av felte dyr og skuddplasser, og dette forventes å virke forebyggende mot ulovlige handlinger og uforsvarlig jaktutøvelse under jakt/felling og fangst.

Lisensjakt på jerv

Alle jerver felt under lisensfelling i 2008 er kontrollert. Kontroller av felte dyr og fellingsplassene viser at jakt- og fangstutøvelsen i stor grad var ryddig gjennomført. Det ble i 2008 ikke anmeldt noen forhold i forbindelse med utøvelse av lisensjakten på jerv.

Lisensjakt på bjørn

Av en samlet kvote på 16 ble det felt 2 bjørner under lisensjakta på bjørn i 2008 (begge i Hedmark). De felte bjørnene ble kontrollert og tatt prøver av på vanlig måte. Det ble ikke registrert noen irregulære forhold knyttet til lisensjakta på bjørn i 2008.

SNO kontrollerte felte bjørner under lisensjakta 2008. Denne ble felt i Stor Elvdal i Hedmark. Foto: Christian Mathiesen

Kvotekjakt på gaupe

Kontrollen av felte gauper og skuddplasser under kvotekjakt på gaupe i 2008 viste at denne i stor grad var ryddig og forsvarlig gjennomført. Det ble anmeldt 2 saker i forbindelse med kvotekjakt på gaupe i 2008.

SNO bisto i 2008 NINA med gjennomføring av en spørreundersøkelse om gaupekjakt og utøvelsen av denne, og sørget for å formidle spørreskjemaer til samtlige jegere som felte gaupe.

Forvaltningsmerking av ulv

DN fikk i 2008 tillatelse fra forsøksdyrutvalget til forvaltningsmerking av blant store rovdyr og mårhund. Det er i hovedsak SNO som operativt gjennomfører forvaltningsmerking. Det ble i desember 2008 bestemt at hannulven i osdalsreviret skulle merkes med GPS radiosender. SNO gjennomførte sporing og merking av denne på oppdrag fra DN 22. desember 2008.

Kjønnsbestemmelse av felt gaupe i Akershus i 2008. Foto: Hans Petter Klokkerengen

Hannulven i Osdalsreviret, merket i Rendalen 22. desember 2008. Foto: Lars Gangås

Villreinoppsyn

Villrein er en nasjonal ansvarsart som SNO skal ha et særlig ansvar for. SNO samarbeider med villreinutvalg/-lag og lokalt politi om kompetanseoppbygging og gjennomføring av villreinoppsynet.

I 2008 gjennomførte SNO-ansatte villreinoppsyn i 11 områder. Videre ble det gjennomført informasjon/veiledning tilknyttet 15 områder. Det er en viktig målsetning å utvikle en høy standard på oppsynsordningene og jaktutøvelsen i samtlige villreinområder. SNO utarbeida derfor dette året en villreinfolder med fokus på sikker og human jakt. Folderen ble trykket i 10 000 eksemplarer og tatt i bruk av 14 villreinområder. Alle villreinområder fikk tilbud om folderen. I 15 villreinområder var SNO-ansatte involvert i arbeid med villrein. Totalt ble det brukt drøyt 500 dagsverk forbundet med oppsyn, registrering og dokumentasjon.

SNO kontrollerer her to jegere under villreinjakta på Hardangervidda. Foto: Erik Ydse.

SNO fordelte i 2008 kr 324 000,- til offentligrettslig oppsyn til villreinutvalg/-lag. Villreinteamet har i 2008 hatt fokus på kvalitetssikring av nasjonal rettslikhet i samband med jaktutøvelse. Dette arbeidet vil være prioritert i åra framover.

Videre ble det fordelt kr 350 000,- til registrering av villreinens arealbruk i åtte av 10 nasjonale villreinområder. Data fra arbeidet samles i en sentral database som NINA naturdata utvikler på

oppdrag fra DN. Villreinutvalg/-lag og rettighetshavere er viktige samarbeidsparter for SNO i dette arbeidet.

Tabell 4. Oversikt over hvor mange av landets 23 villreinområder SNO har hatt ulike oppgaver.

Arbeidsoppgave	Antall villreinområder
Oppsyn i forb med jakt	11
Organisering/ledelse av villreinoppsyn	8
Informasjon/veiledning	15
Info-folder	14
Registrering/dokumentasjon	10

En simleflokk på Hardangervidda. Foto: Knut Nylend.

Motorferdsel i utmark

SNOs kontrollvirksomhet og tilsynsansvar omfatter motorferdsel som skjer både innenfor og utenfor verneområdene, og både på vinterstid og kjøring på barmark. SNO har utpekt ett lokalkontor i hvert fylke som har koordineringsansvar for motorferdsel.

I 2008 har aktiviteten særlig vært rettet mot oppfølging av tips mht barmarkskjøring, samarbeid med politiet om kontrollaksjoner mht snøscooterkjøring, samt dokumentasjon av kjørespor/kjøreskader ved bruk av fly.

En del av snøskuterkontrollen skjer i samarbeid med politiet, ved bruk av overvåkingsfly. Herfra Østerhogna i Engerdal kommune. Foto: Erik Ydse.

For 2008 har det vært gjennomført en rekke kontroller sammen med politiet, som medførte straffeforfølgelse av ulovlig kjøring. I alt ble det anmeldt 126 brudd på motorferdselloven. Av disse var 99 ulovlig snøskuterkjøring, mens det var 27 saker i tilknytning til barmarkskjøring.

En god del av anmeldelsene som er inngitt er som følge av feltarbeid i annet oppdrag for SNO. Typiske situasjoner er at SNO er ute på annet oppdrag f. eks sporing av jerv og ”kommer over” personer som utøver ulovlig motorferdsel. Tilsyn med motorferdsel i utmark blir fulgt opp kontinuerlig, men som oftest i tilknytning til annet oppdrag.

De fleste av anmeldelsene etter brudd på motorferdselloven er sendt etter kjøring på bakken, som oftest snøskuter, men det er ved noen

anledninger også anmeldt bruk av helikopter og fly. De mest effektive kontrollene har vist seg å være en kombinasjon med personell på bakken sammen med fly eller helikopter, som dirigerer bakkepersonellet.

Inngrep i strandsonen:

Et tverretattlig prøveprosjekt i Nord-Trøndelag:

Naturopsynsloven omfatter ikke kontrollhjemler etter Plan- og bygningsloven (PBL), men fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har SNO Namsos og oppsynsfartøyet ”Toppskarv” i 2008 som en prøveordning hatt i oppdrag å rapportere mulig ulovlige tiltak i strandsonen. Disse oppfølgingsrutinene er etablert i samråd mellom Fylkesmannen, utvalgte kystkommuner i fylket og SNO lokalt. Forsøket har vært positivt, og det er avdekket flere forhold som har vært i strid med bestemmelsene i strandsonen.

I de siste årene har SNO-Namsos registrert økende aktivitet i strandsonen i form av vegbygging, bygging av hytter, naust, paviljonger, flytebrygger, kaier og ulike andre tilretteleggingstiltak knyttet til fritidsbebyggelse.

Mange av disse tiltakene har ikke vært omsøkt og er derfor i konflikt med det generelle byggeforbudet i 100-meters beltet langs sjøen. Kommunene som lokal myndighet etter plan- og bygningsloven har ikke hatt tilstrekkelig gode rutiner eller muligheter for å følge opp ulovlige tiltak i strandsonen.

På bakgrunn av denne utviklingen ønsket Fylkesmannen i Nord-Trøndelag at SNO skulle dokumentere alle nye tiltak i strandsonen i forbindelse med den ordinære tilsynsaktiviteten. Dette ble lagt inn som en bestilling i forbindelse med den årlige bestillingsdialogen for 2008 mellom SNO og fylkesmannen.

SNO utarbeidet rutinebeskrivelse av utvelgelses-kriterier, dokumentasjonsmetodikk, rapportflyt og intern oppfølging. I gjennomføringsfasen ble alle inngrep som ble observert dokumentert med foto, kartvedlegg og en kort egenrapport sendt til kommunen med kopi til fylkesmannen. Det ble ikke sortert på lovlige og ulovlige nye tiltak, men sendt fortløpende til kommunen for utsjekk/vurdering mht lovlighet etter plan- og bygningsloven.

Kommunale tiltak

Alle saker fra SNO ble utkvittert fra kommunen som mottatt og med utpekt saksbehandler. Alle ulovlige tiltak ble tatt tak i ved at tiltakshaver/grunneier ble tilskrevet og fikk en frist til å gi tilsvaret. Flere ulovlige tiltak ble krevd tilbakeført. Noen saker er ennå ikke ferdigbehandlet og en sak er oversendt til politiet som straffesak. SNO har blitt orientert om saksavgjørelsen i de fleste sakene.

Fylkesmannens tiltak

Alle saker ble fulgt opp overfor kommunene fortløpende. Fylkesmannen hadde en person som hadde hovedansvaret for dette.

Det viser at det med samhandling, felles rolleforståelse og felles målsetning er mulig å gjennomføre tverretatlige prosjekter med godt resultat. Videre ser vi at media har vist stor interesse for inngrep i strandsonen. SNO registrerte på bakgrunn av dette forsøksprosjektet at mange av tiltakene i strandsonen ikke var omsøkt, og dermed igangsatt uten tillatelse, så tilsynsbehovet ser ut til å være stort på dette området.

Eksempel på fylling i vann samt graving av uteplass i strandsonen. Tiltaket er krevd tilbakeført av kommunen. Foto: Arnstein Johnsen.

Kulturminner

SNO har et generelt tilsynsansvar etter kulturminneloven, med særlig fokus på kulturminner i nasjonalparker og andre verneområder med tilgrensende utmarksområder. SNO gjennomfører også skjøtselstiltak for å vedlikeholde og sikre kulturminner i verneområder, samt bistår forvaltningsmyndigheten mht informasjon om og registrering / kartlegging av kulturminner.

Kulturminner er en viktig innfallsport til forståelsen for vern, og en lokal SNOer uttrykker det slik: *"Kulturminner er spennende! De setter oss i forbindelse med folk som har levd før oss – dels mange tusen år tilbake i tid. Hvert kulturminne har en historie å fortelle. Straks man har fått et gløtt inn i denne historien blir kulturminnet mye mer interessant. I oppsynsrollen får vi noe å fortelle til den som ikke vet hva dette er: hvorfor det ble til, hvordan det ble dannet og kanskje hvem som skapte eller brukte kulturminnet.*

I 2008 ble det lagt arbeid i å styrke samarbeidet mellom SNO og Riksantikvaren (RA) og regionale kulturminnemyndigheter, bl.a. har det i alle fylker vært kontakt mellom lokale SNO-kontor og aktuelle fylkeskommuner og Sametingets regionkontor for å diskutere samarbeidsrutiner. RA har også oppfordret regionale kulturminnemyndigheter til å plukke ut 3-5 særlige viktige kulturminner mht prioritering av oppsynsinnsetningen.

Typisk gravrøys (rundrøys) fra jernalder/bronsealder. Fra Flekkholmen i Kristiansand under en felles befaringsreise sammen med kulturminnemyndighetene i Vest-Agder. Foto: Carl Erik Kilander.

Det er etablert et internt kulturminneteam i SNO som skal fungere som en særskilt kompetansegruppe. Teamet skal ta initiativ til intern kompetansebygging og bistå med avklaringer av faglige spørsmål. Teamet skal videre bidra i policyutvikling, bistå i arbeidet med faglige styringsdokumenter og informasjonsmateriell. I juni ble det arrangert et kurs for teamet sammen med RA, Møre og Romsdal fylke, NTNU Vitenskapsmuseet og Kulturhistorisk museum.

Oppmåling og registrering av et fangstanlegg i Forollhogna, hvor det de siste 3 årene er nyregistrert ca 500 fangstgraver, 3 steinbuer og 1 røykovn. Kartleggingen er gjennomført i samarbeid med NINA. Foto: Berit Broen.

Skjøtselstiltak

For å ta vare på naturkvalitetene og verneformålet i verneområdene er det behov for ulike skjøtselstiltak. Behovet vil variere for ulike naturtyper. I mange av de kulturpåvirkede verneområdene er gjengroing et problem i dag. Viktige skjøtselstiltak i disse områdene kan således være slått, beite, brenning, styving og tynning/rydding. Andre skjøtselstiltak kan være fjerning av fremmede treslag, uttak av trær / vegetasjon som er til hinder for opprettholdelse av verneformålet. Nedenfor følger tre eksempler på skjøtselstiltak som ble gjennomført i 2008.

I en del verneområder blir det akkumulert til dels store mengder søppel. Det er ulike årsaker til dette, fra kystområder der flytende søppel kommer drivende på sjøen, til våtmarksområder i innlandet som får tilførsel fra elver eller sjøer, til nasjonalparker med etterlatenskaper fra lovlig ferdsel og aktivitet. For å bevare områdene er det nødvendig å fjerne søppelet. Dette blir ofte gjennomført som organiserte aksjoner, gjerne i samarbeid med skoleklasser eller frivillige organisasjoner.

Beiting med sau er en viktig del av oppfølgingen av de skjøtselstiltakene som er gjort på Rinnleiret i Nord-Trøndelag. Foto: Erlend Skutberg.

Skjøtsel av strandeng

Rinnleiret naturreservat i Verdal og Levanger kommuner i Nord-Trøndelag ble vernet etter naturvernloven den 24.11.1995. Naturreservatet er et strandeng- og deltaområde som er av nasjonal verdi både i forhold til botaniske og ornitologiske verdier. Naturreservatet fikk i 2002 status som Ramsarområde. I tillegg til de store naturverdiene er også området attraktivt friluftsområde.

Gjengroingen og den naturlige landhevingen de siste tiårene har derimot ført til at de karakteristiske salt- og fuktengene har gått tilbake til fordel for skog og krattvegetasjon. Antallet hekkende fugl er også blitt sterkt redusert. Det har gått hardest utover arter som trives i åpne engarealer, slik som storspove, vipe og sanglerke, som er karakteristiske fuglarter for reservatet.

Skjøtselen ble gjennomført med store maskiner. Foto: Erlend Skutberg.

Endringer i landbruket og et strekt press i standsonen har ført til at større åpne strandengområder dessverre har blitt en mangelvare i norsk natur.

Med bakgrunn i skjøtselsplanen fra 2005 som gir anbefalinger om hvordan området de unike naturkvalitetene som finnes i området skal bringes

tilbake, har det i tiden etter 2006 blitt tatt ut store mengder kratt og skog fra naturreservatet. Uttaket har skjedd med moderne og rasjonelle metoder med blant annet bruk av både hogstmaskiner, lassbærere og beitepussere. I 2008 ble et større areal med barblandingskog hogd, samt kratt av tindved. En stor del av trevirket som er tatt ut er blitt fliset opp og benyttet i lokale biobrenselsanlegg. Lokale entreprenører og grunneierne har bidratt mye i dette arbeidet. Det er også etablert et samarbeid med grunneierne

hvor de skjøttede arealene beites med sau slik at oppslaget av kratt og uønska arter holdes nede.

Effekten av alle disse skjøtselstiltakene blir fulgt opp av Bioforsk og NTNU, Vitenskapsmuseet, og vi kan med stor glede observere at etter hvert som standenga åpnes, begynner nå fuglene som kjennetegnet området igjen å etablere seg.

Rydding og flishugging kan se dramatisk ut i et verneområde, men blir gjennomført i tråd med en vedtatt forvaltningsplan for å gjenskape de opprinnelige verneverdiene i området Foto: Erlend Skutberg.

Tilrettelegging

Å tilrettelegge verneområdene for en skånsom bruk innebærer ofte inngrep i selve verneområdet, ved bygging av stier, klopper/bruer og rasteplasser. I tillegg er det behov for tilrettelegging ved adkomststier og veier inn mot områdene. Dette gjelder i stor grad informasjonstiltak, med tavler, skilt og grensemerker. Dette arbeidet skjer i nært samarbeid med forvaltningsmyndigheten, og som et viktig ledd i å forebygge miljøkriminalitet ved brudd på vernebestemmelsene. Vedlikehold av informasjonsmaterialet er en kontinuerlig tilsynsoppgave som må skje fortløpende, der både slitasje fra vær og vind samt hærverk fører til et stort behov for utskiftning og fornying.

Ny sti til Skålatårnet

Første del av det store skjøtselsarbeidet på Skålastien, i Jostedalsbreen nasjonalpark, ble ferdigstilt i 2008 Gjennom den store steinura 1200 m.o.h. er nå steinene lagt til i trapper og heller (se foto på siste side). Med dette er arbeidet som startet for 100 år siden videreført.

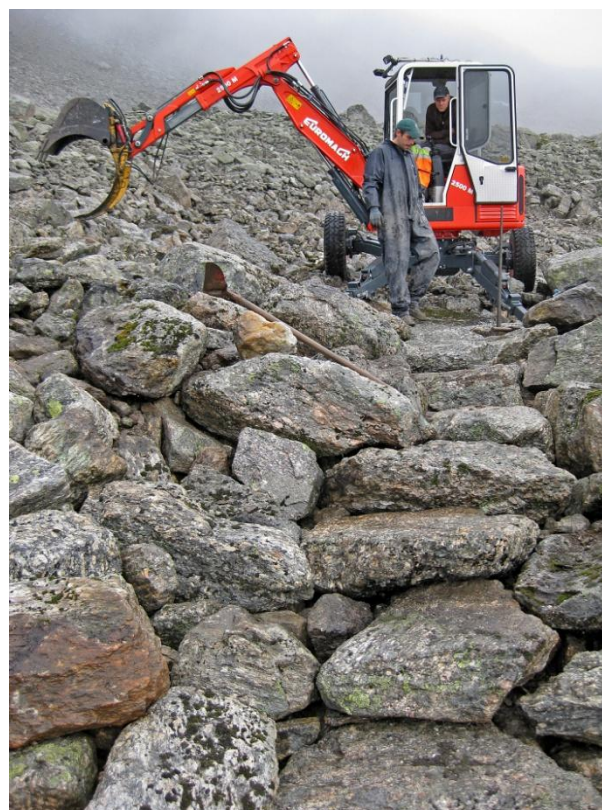
For omkring 100 år siden fikk dr. Klouman bygd Skålatårnet og bygde ridesti gjennom deler av steinura opp til toppen. På den tiden lå det trolig ei snøfonn hvert år og dekket ei stor steinur ved Skålavatnet. Det er gjennom denne ura at steinarbeidet nå er videreført.

Turen opp til Skålatårnet er Noregs lengste motbakke, med en stigning på over 1800 meter! Stien opp går i Jostedalsbreen nasjonalpark og har et sterkt økende antall besøkende. Motbakkeløpet ”Skåla Opp” har ført til at enda flere går denne bratte og flotte turen vert år.

Arbeidet med å lage en entydig trasè gjennom steinura fra Skålavatnet og oppover pågikk nesten en måned. Med lange dager og stor innsats har Finn Drageset og Rune Holen lempa og kila på plass tonnevis med stein. Til hjelp i arbeidet har de hatt ei spesialbygd gravemaskin med to hjul og to føtter. Med den har de fått løfta på plass de største steinene og maskina har gått gjennom ura

Informasjonsskilt som beskriver prosjektet.
Foto: Anne Rudsengen

For å lette arbeidet med de store stein-blokkene, ble en liten gravemaskin fraktet opp med helikopter. Foto: Anne Rudsengen.

nesten utan at det vises i terrenget. Det har vært et krevende og hardt fysisk arbeid med mye håndarbeid. I enkelte partier er det håndmura lengre strekningar, og omkring halvparten av arbeidet har gått med til å pusse opp og gjøre tiltaket minst mulig synleg i terrenget.

Det er et bredt samarbeid som står bak Skålastiprosjektet, med fylkesmannen, Stryn kommune, "Skåla Opp", Hotell Alexandra, Bergen Turlag, Reisemål Stryn og Nordfjord, grunneierene og Statens naturoppsyn. I tillegg har flere reiselivs- og næringslivsaktører bidratt økonomisk.

Planen vidare er neste år å starte opp å reparere dei erosjonsutsatte delane av stien som ligger fra 1100 høydemeter og nedover. Her er det stor slitasje ettersom det stadig blir laga nye stier og snarveier som vatn får anledning til å gjøre verre.

Restaurering av fjøset ved Gjendebu

SNO i Jotunheimen, Fylkesmannen i Oppland og Oppland Fylkeskommune samarbeider om å restaurere det gamle fjøset ved Gjendebu. Gjendebu var opprinnelig ei seter som har utvikla seg til å bli turisthytte. Det er DNT Oslo og Omegn som driv Gjendebu. Fjøset er frå 1886 (ref. skjøtselsplan), og hører i hop med steinselet som er kalla Gjendinebua etter Gjendine Slålien som vart fødd her i 1872. Tiltaket starta opp sommeren 2008 ved fullstendig restaurering av steinmuren. Arbeidet vil bli vidareført i 2009 av mannskap frå "Stiprosjektet i Jotunheimen". M.a. vil det bli arrangert et eget kurs for håndverkere i tekking av never/torvtak. Etter restaurering er det tenkt at fjøset kan brukes til enkel overnatting med madrasser på golvet.

Fjøset ved Gjendebu slik det sto før restaurering. Foto: Rigmor Solem.

Overvåking, kartlegging og tiltak

SNO gjennomfører og bistår i bestandsovervåkingen av en rekke arter. Størst innsats blir gjort i overvåkingen av de store rovdyrene, men også på fjellrev blir det gjort et betydelig overvåkingsarbeid. På rovdyr utfører SNO i tillegg et betydelig arbeid på dokumentasjon av skade på husdyr og tamrein, og felling av rovdyr det blir fattet vedtak om ekstraordinære uttak av.

Bestandsovervåking av rovvilt

SNO gjennomførte også i 2008 betydelige registreringsoppdrag for Direktoratet for naturforvaltning i tråd med Nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt. Metodikken for arbeidet er utarbeidet av Norsk institutt for naturforskning (NINA) og SNO utfører arbeidet i henhold til spesifikke instruksjoner for den enkelte art. Registreringsresultatene er rapportert gjennom Rovbase inn til NINA for endelig gjennomgang og sammenstilling.

Gaupe

Registrering av familiegupper hos gaupe ble i henhold til vedtatt registreringsmetodikk gjennomført i perioden 1. oktober 2007 tom 29. februar 2008. De fleste familieguppene ble påvist etter meldinger fra publikum om spor etter to eller flere gauper som gikk sammen. Det kom også inn meldinger gjennom linjetakseringer (indekslinjer) som gjennomføres av NJFF i noen fylker.

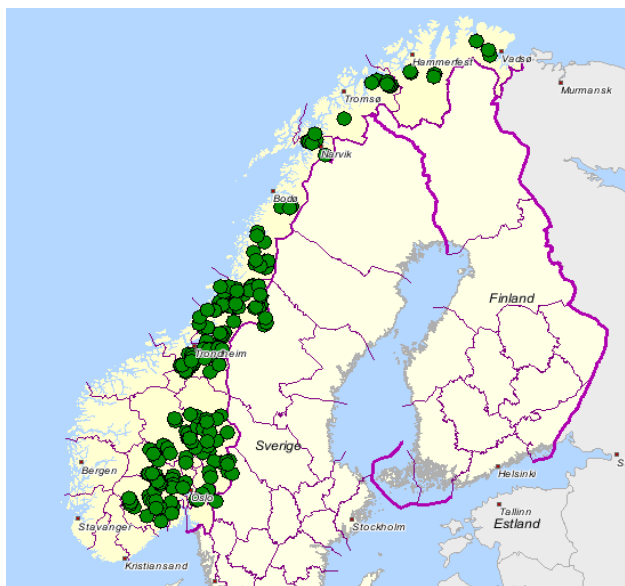

Fig. 4. Til sammen 235 meldinger om familiegupper hos gaupe ble vurdert som dokumenterte og antatt sikre i registreringsperioden 01.10.2007 - 29.02.2008.

I alt 235 meldinger om familiegupper (inkludert gaupeunger som ble felt under kvotejakt) ble etter feltkontroll vurdert som dokumentert eller antatt sikre observasjoner. NINA vurderte, med grunnlag i dette rådata materialet, bestanden til å omfatte minimum 72-76 forskjellige familiegupper vinteren 2008.

Jerv

Yngleregistrering hos jerv ble gjennomført i perioden fra primo mars og ut snøsesongen. Det ble foretatt etterkontroll av ynglehi på bar mark utover sommeren. Det ble samlet jervemøkk for DNA-analyse langs jervens sporløyper og ved hi.

Sporing er en viktig del av bestandsovervåkingen av jerv, både for å finne ekskrementer til DNA-analyser, men også for å påvise om og evt. hvor de har ynglehi. I 2008 loggførte SNO totalt 107.000 km jervspor i dette arbeidet.

Foto: Lars Olav Lund.

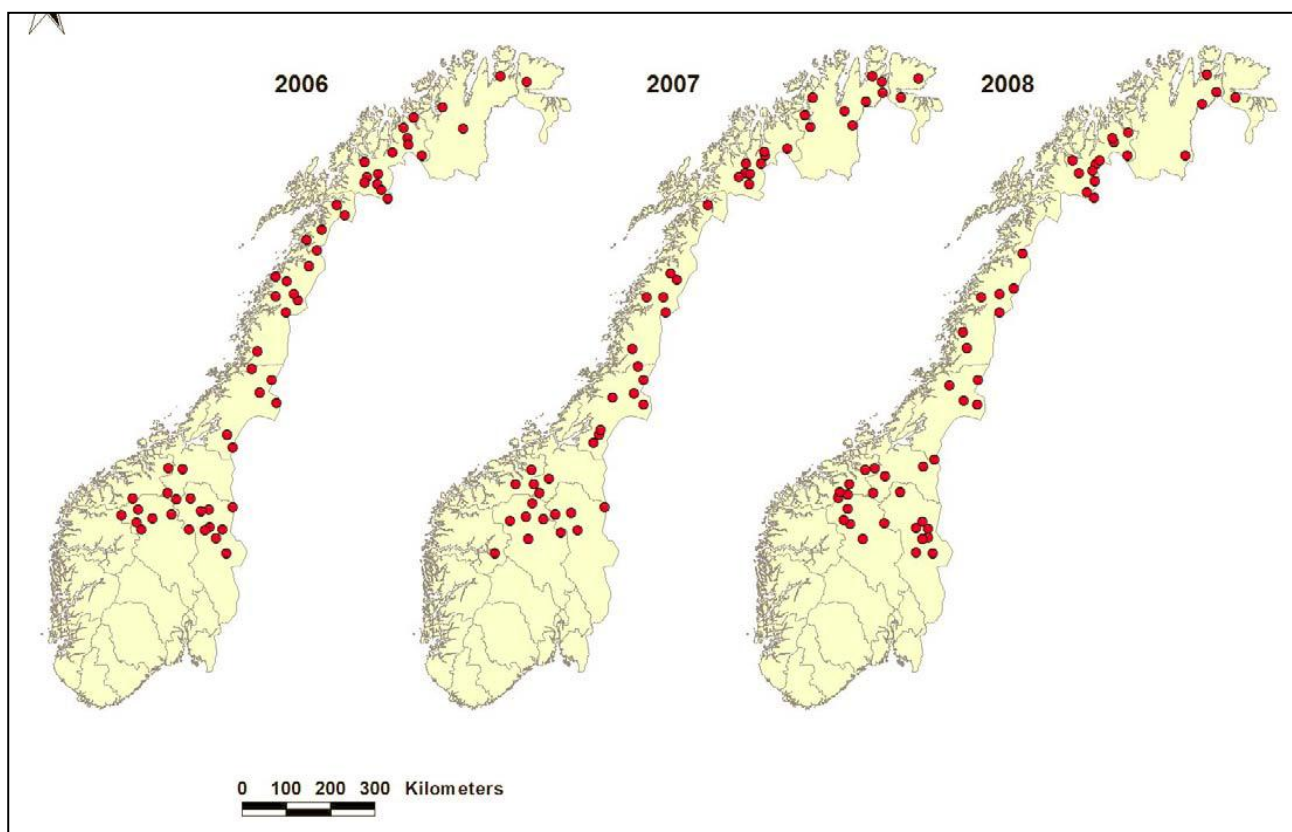

Fig. 5. Totalt 51 dokumenterte og antatt sikre ynglinger hos jerv i 2008. Figuren viser geografisk oversikt for åra 2006 - 2008. (fra NINA, rapport 398: Ynglere registreringer av jerv i Norge i 2008)

Totalt gikk registreringsoppdraget i 2008 ut på kontroll av 236 kjente hilokaliteter samt nyleiting etter ynglehi i prioriterte områder. Hver av lokalitetene ble gjennomsnittlig besøkt 4,7 ganger, mot 4,1 i 2007. Ved bruk av GPS ble det logget en registreringsinnsats på 107.000 km sporingsløyper, en økning på 13.000 km fra 2007. Det ble påvist til sammen 51 dokumenterte eller antatt sikre ynglinger hos jerv, det samme som i 2007.

Det ble til sammen samlet 1254 prøver for DNA analyse av jerv i Norge i 2008. Rapporten om DNA-analyse av disse prøvene forventes fra NINA ca 1. mai 2009.

Ulv

SNO har ansvar for registrering av streifdyr av ulv gjennom skadedokumentasjon, oppfølging av meldinger, sporinger og møkksamling for DNA-analyse. Høgskolen i Hedmark har ansvar for overvåking av stasjonære ulvflokker og par.

Totalt 268 ulike meldinger om ulv ble registrert i Rovbase i løpet av året. Av disse ble 109 meldinger/observasjoner vurdert som dokumentert eller antatt sikre. Sammen med påviste ulveskader

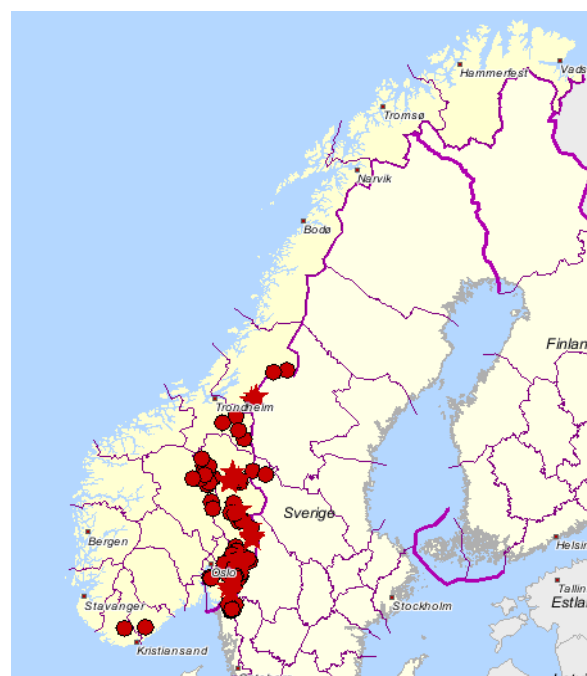

Fig. 6. Til sammen 109 dokumenterte og antatt sikre meldinger om ulv i 2008.

på husdyr og tamrein gir disse observasjonene en oversikt over hvor det er registrert aktivitet av ulv i 2008.

Utenfor forvaltningssona for ulv (som dekker deler av Hedmark, Akershus og hele Østfold og Oslo) har SNO i 2008 påvist streifdyr av ulv i Finnmark, Nord og Sør Trøndelag, Hedmark, Oppland, Aust-Agder og Vest-Agder. Gjennom sporingsarbeidet ble det samlet 39 prøver av ulv for mulig DNA-analyse.

Bjørn

SNO har i løpet av 2008, gjennom innsats fra elgjegere, publikum og lokale rovviltkontakter, samlet inn til sammen 968 ekskrementer og hårprøver som antas å være fra bjørn. Prøvene er oversendt til DNA-analyse ved Bioforsk Svanhøvd i Pasvik i Finnmark og resultatet av analysene forventes å foreligge til 1. mai 2009.

Hovedinnsatsområdet for innsamling av DNA materiale fra bjørn i 2008 var fra Sør Trøndelag og nordover, samt nordøstlige deler av Hedmark.

Det er i tillegg registret meldinger om spor og annen aktivitet fra bjørn. Til sammen er 440 meldinger om bjørn er registret i rovbaser i løpet av 2008, av disse er 269 meldinger/observasjoner vurdert som dokumenterte eller antatt sikre.

Fellingsoppdrag på rovvilt

En styrking av fellingsressursene i SNO i 2007 ble videreført i 2008, både budsjettmessig og i praksis. Dette bidro til å styrke SNO sitt arbeid i beitesesongen for sau, herunder bistand til lokale fellingslag ved skadefellingsforsøk og til kursing av lokale fellingsledere. I 2008 kunne SNO disponere 8 personer med minimum 1 hund hver til sporings- og fellingsoppdrag, da særlig oppdrag rettet mot skadefelling av bjørn.

Også i 2008 har SNO i samarbeid med fylkesmennene gjennomført kurs for lokale fellingsledere. Dette har blant annet ført til en bedre, mer løpende og mer presis dialog mellom lokale fellingslag og fellingspersonellet i SNO.

Som følge av denne styrkingen av kapasitet og kompetanse, både hos lokale fellingsledere og i SNO, har SNO også i 2008 kunnet yte betydelig mer aktiv bistand til lokale fellingslag enn hva som har vært mulig før 2007/2008. Det ble gitt til dels betydelig bistand i en rekke fellingsforsøk på bjørn fra Pasvik i nord til Ringsaker i sør. SNO gjennomførte også ettersøk etter påkjørt og påskutt bjørn i løpet av året. I tillegg utførte vårt fellingspersonell en rekke spinger/ utredninger i forbindelse med meldinger om bjørneaktivitet nær bebyggelse, skader på husdyr mv.

Uttak av jerv

Etter lisensjaktperiodens slutt og utover våren fikk SNO en rekke oppdrag på uttak av jerv med grunnlag i vedtak fattet av DN. Oppdragene omfattet i første omgang uttak av enkeltdyr, men utover våren kom det også flere vedtak om uttak av valper og mordyr fra ynglehi. Til sammen tok SNO ut 41 jerver i 2008. Av dette ble 7 tisper og 18 valper avlivet ved uttak av til sammen 10 ynglehi, mens 6 tisper og 10 hanner ble tatt ut som enkeltdyr.

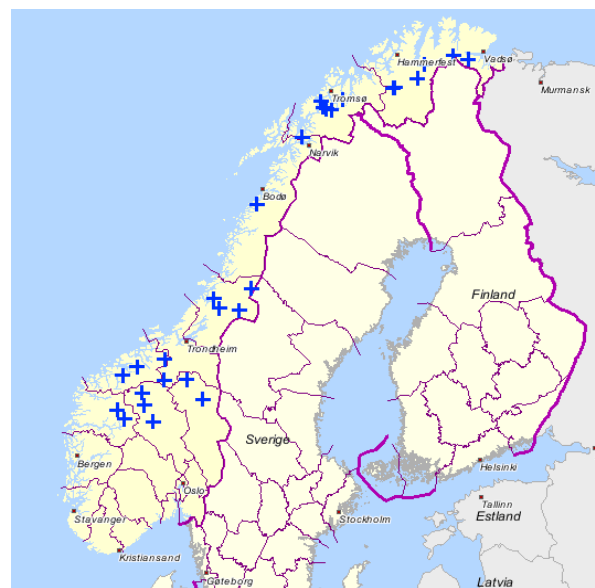

Fig. 7. Oversikt over hvor SNO har tatt ut jerv i 2008.

Skadefelling av bjørn på vårsnø

Våren 2008 foretok SNO for første gang skadefelling av en bjørn på vårsnø. Dette skjedde i Grong kommune i Nord-Trøndelag, etter at DN hadde fattet vedtak om felling. Oppdraget ble utført i nært samarbeid med lokale fellingslag.

Felling etter viltlovens § 14a, Særlige tilfeller.

I 2008 ble det av Direktoratet for naturforvaltning fattet vedtak på felling av 2 bjørner med hjemmel i viltlovens §14a, felling i særskilte tilfeller. SNO fikk i oppdrag å gjennomføre disse fellingsene, og med bistand fra det kommunale jaktlaget ble det i løpet av sommeren 2008 felt 2 bjørner i Sør Varanger i Finnmark. Dette var bjørner som hadde lagt seg til en atferd med stadig å oppsøke og ferdes i nærheten av mennesker på leiting etter mat.

Liten bjørnebinne felt i Munkelv i Sør-Varanger etter viltlovens § 14a. Binna var bare på 25 kg, og hadde en atferd hvor den oppsøkte telt og leirplasser på leiting etter noe å spise.

Foto: Pär Nilsen.

Liten hannbjørn, 72 kg, ved Vaggatem i Sør Varanger. En lite sky bjørn som hadde oppholdt seg i bygda ved flere tilfeller over en treukers periode, rota i søppel og kompost, vandra mellom husa og forbi folk både på dagtid og om nettene. Foto: Magne Asheim.

Rødrevuttak for dverggås

Uttak rødrev Jiesjavre – tiltak for dverggås.

For å sikre overlevelse og økt hekkesuksess for dverggås, en av Norges mest truede fuglearter, ble det igangsatt uttak av rødrev i dverggåsas hekkeområder ved Jiesjavre i Finnmark i hekkesesongen 2008. Resultatet av tiltaket ble 71 rødrev felt i perioden 16. april til 15. mai. Det ble under dette tiltaket brukt 5 personer som brukte til sammen 268 effektive jakt-timer. Etter uttakene ble det i løpet av sommeren kun sett en rev i området. Det ble også registret fjellrev i området.

Fjellrev

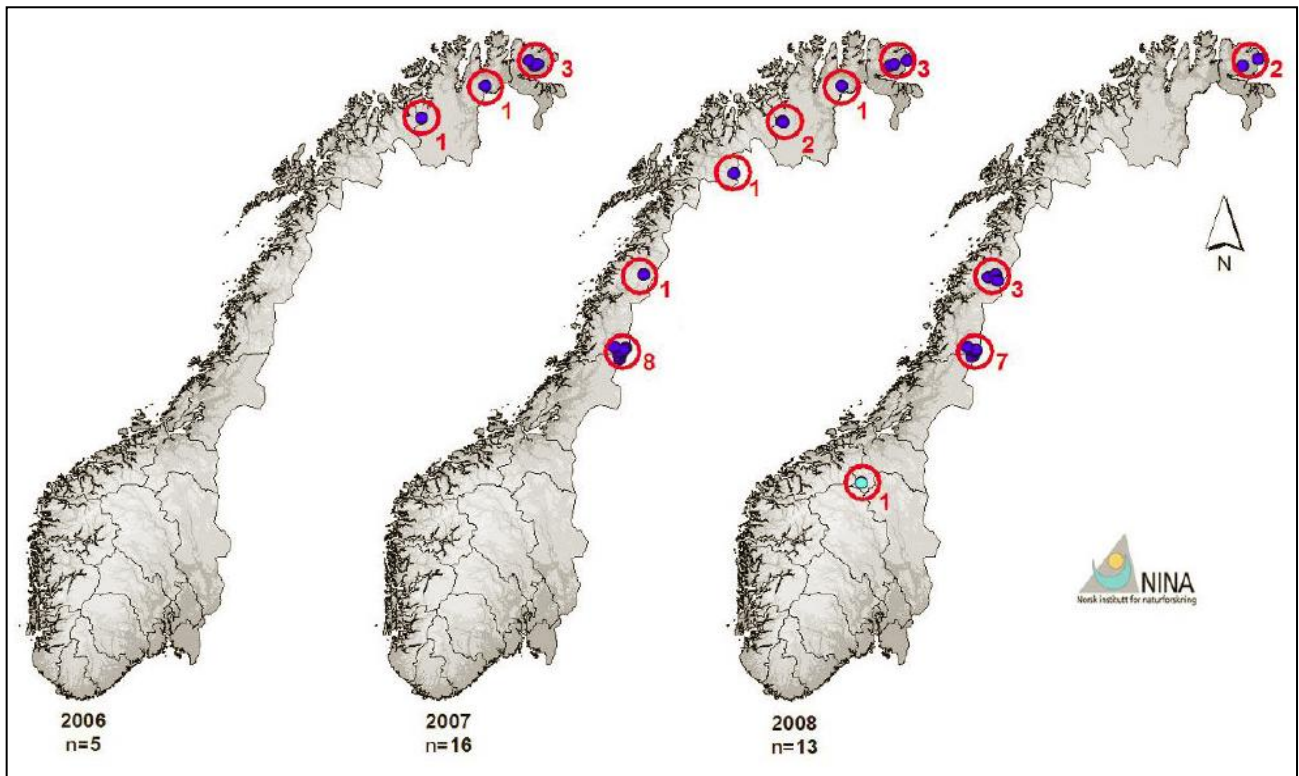
Overvåking

Nasjonalt overvåkingsprogram for fjellrev ble startet i 2003 på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning som en del av Handlingsplan for fjellrev. NINA har ansvar for utvikling og drift av den nasjonale hibasen. SNO koordinerer felt- og dokumentasjonsarbeidet. Feltarbeidet er organisert gjennom seks regionalt ansvarlige i SNO som koordinerer arbeidet i hver sin region. Vel 30 personer fra SNO, Fjelltjenesten og Fjellopsynet utfører det praktiske feltarbeidet. NINA behandler, kvalitetssikrer og sammenstiller dokumentasjonsarbeidet som gjøres i felt.

SNO og andre utførte til sammen 506 kontroller på i alt 301 kjente fjellrevhi. Det ble i alt dokumentert 13 ynglinger av fjellrev i 2008. De dokumenterte ynglingene var bekreftet med observasjoner av valper på hiet eller funn av rester etter døde valper. Nordland er fjellrevfylke nr. 1 i Norge, og det var 10 ynglinger i Nordland (saltfjellet 3, Børgefjell 7) 2 ynglinger i Finnmark og 1 i Snøhetta, knyttet til utsetting av fjellrev i Snøhetta-Dovre området. Krasj i smågnagerbestandene i 2008 resulterte imidlertid i svært liten overlevelse av valper i 2008.

Fjellrevyngling på Saltfjellet 2008. Dokumentert gjennom teleskopet, i god avstand fra selve hiet. Foto: Vegar Pedersen

Figur 8. Dokumenterte ynglinger av fjellrev i 2006 (n=5), 2007 (n=16) og 2008 (n=13). Kilde: NINA

Innsamling av DNA materiale

Tilsammen 291 ekskrement, hår og vevsprøver ble samlet inn for DNA-analyse vinteren 2007/2008, hvorav 197 viste seg å være fra fjellrev, 84 fra rødrever.

259 ekskrementprøver fra sommeren 2008 ble innlevert for DNA analyse. Kun 87 var fjellrevprøver, mens 94 ble identifisert som rødrever.

Utsetting- og foring av fjellrevvalper

På et fjellrevhi i Saltfjellet ble det gitt tillatelse fra DN til å iverksette ekstraordinær fôring. På dette hiet hadde foreldrepåret forlatt valpene pga kollaps i smågangerbestanden, og de 11 valpene klarte seg bra utover sommeren ved hjelp av foring. I månedsskiftet august-september registrerte vi en reduksjon i antall valper på hiet, og i løpet av september var det ingen valper igjen. Hva som skjedde med valpene er uvisst siden det ikke ble funnet noen døde valper. De kjente fjellrevhiene i nærheten ble undersøkt, men fjellrevene ble ikke gjenfunnet.

I begynnelsen av oktober 2008 ble det i regi av SNO satt ut 5 valper fra avlstasjonen på Oppdal i fjellområdet Junkeren i Rana kommune. 2 tisper og 3 hanner ble satt ut på et forlatt fjellrevhi, og SNO satte opp en fôringsautomat og fotoboks like ved. Utover høsten har SNO røktet fotoboksen, og fylt på med ekstra mat. Bilder fra fotoboksen viste at revene hadde tilhold de første månedene, og benyttet fôringsautomaten jevnlig. Ellers har fotoboksen avslørt besøk av både jerv og tamrein. Det er ikke tatt bilder av

I forkant av utsettingen er det bygd opp kunstige hi og foringsautomater, slik at forholdene skal ligge godt til rette for fjellrevene. Foto: Vegar Pedersen.

rødrever. I desember ble en fjellrev påkjørt på Saltfjellet, denne var ikke merket og var ikke en av de utsatte revene.

Utsetting av fjellrevvalper etter samme metodikk og fremgangsmåte ble også gjennomført i Tydal, Oppdal og Lesja høsten 2008.

Oppdrettsrev

Oppdrettsrev kan være en trussel mot fjellrev. Det er bekreftet at rømte oppdrettsrever kan etablere seg og yngle i naturen, samt reproducere ("hybridisere") med fjellrev. I løpet av året ble det registrert flere tilfeller av rømte oppdrettsrever i høyfjellet

Innfanging og avlving av fjellrevhybrider (delvis farmrevopprinnelse) på Finse planlegges vinteren 2009, med påfølgende utsetting av genetisk ren fjellrev.

Fjellrevtiltak på Varangerhalvøya

I 2005 fikk SNO i oppdrag fra DN å gjennomføre intensivt uttak av rødrever i leveområdene for fjellrev på Varanger-halvøya i Finnmark. Fellingstiltaket er en integrert del av Prosjekt fjellrev i Finnmark som gjennomføres i regi av Universitetet i Tromsø. SNO har bistått prosjektet med flere oppgaver, blant annet utsetting og drifting av fotobokser på åtestasjoner, sporregistreringer og diverse transportoppdrag. Både rødreverfelling og Varangerprosjektet for øvrig er en del av tiltakene fra Handlingsplan for fjellrev.

I løpet av 2008 ble det avlivet 132 rødrever av SNO. Dette er litt mindre enn tilsvarende tall fra 2007 (se tabell). Fellingene ble gjennomført ved bruk av snøskuter, i tråd med de vilkår som er gitt i DN's vedtak og Instruks for det statlige fellingslaget ved uttak av vilt gitt av MD.

Tabell 5 . Fellingstall for rødrever fordelt på SNO og ordinært jakt utført av frivillige i de ulike årene tiltaket har blitt gjennomført. Kilde UiT..

År	SNO	Ordinær jakt	Totalt
2005	49	130	189
2006	50	109	159
2007	25	129	152
2008	58	78	132

Rovvilt - Skadedokumentasjon

Statens naturoppsyn har ansvaret for skadedokumentasjon på tamrein og husdyr som mistenkes å være drept eller skadet av rovvilt. Erfaringsmessig blir kun en liten andel av sau og rein som tapes på beite gjenfunnet som kadavre. Ved mistanke om rovviltskade skal kadaverfunnene/ skadene rapporteres til SNO som foretar en nærmere undersøkelse og vurdering av den enkelte skadesak.

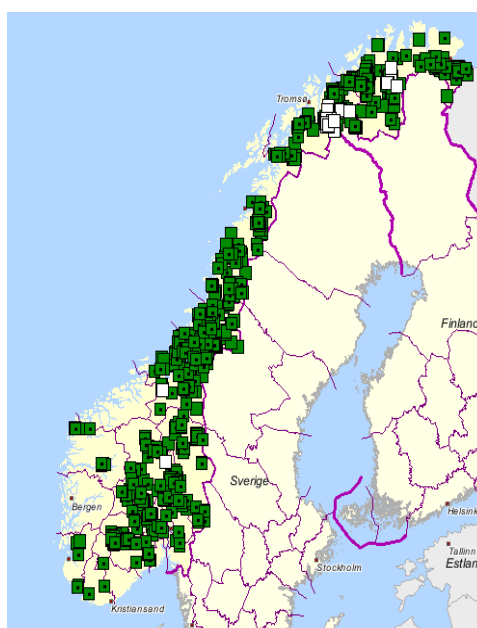
I 2008 har SNO registrert totalt 7048 slike meldinger om mulige rovviltskader i Rovbase. Disse fordeler seg med 5004 meldinger om sau, 1957 meldinger om rein og 87 meldinger om andre arter. I 5398 av tilfellene (76,5 %) er kadavret/skaden nærmere undersøkt av rovviltkontakt. De øvrige meldingene er vurdert med grunnlag i opplysninger gitt av eier/finner. Sammenliknet med 2007 en nedgang i dokumenterte og antatt skader for alle rovviltarter, med unntak av gaupe, som det var en økning i skader fra både på sau og tamrein.

Tabell 6. Data i tabellen og kartene nedenfor er hentet fra Rovbase og omfatter kadavre av sau og tamrein som er gjenfunnet og dokumentert eller antatt drept av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn i 2008. I tabellen fremgår også antall saker med annen påvist dødsårsak og antall saker med usikker dødsårsak.

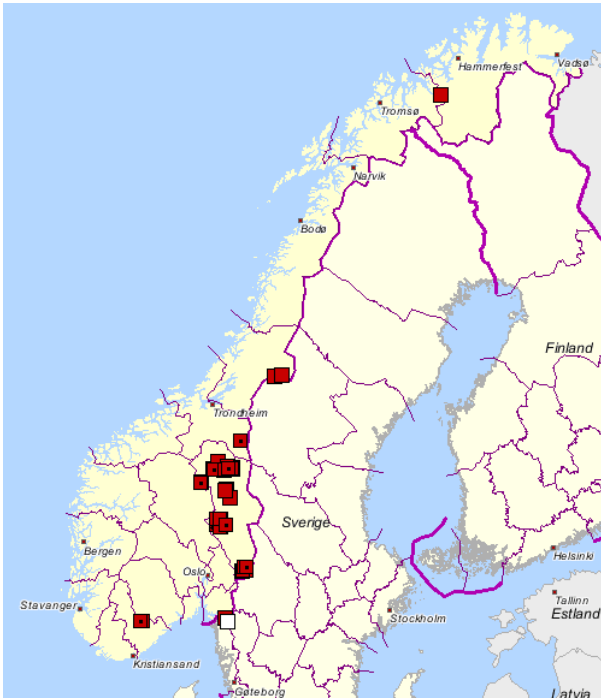
Dok/ant skadevolder	Sau	Tamrein
Gaupe	606	558
Jerv	459	207
Bjørn	690	6
Ulv	89	5
Kongeørn	131	194
Fredet rovvilt uspes.	79	176
Annet	753	24
Usikker	2197	787
Totalt	5004	1957

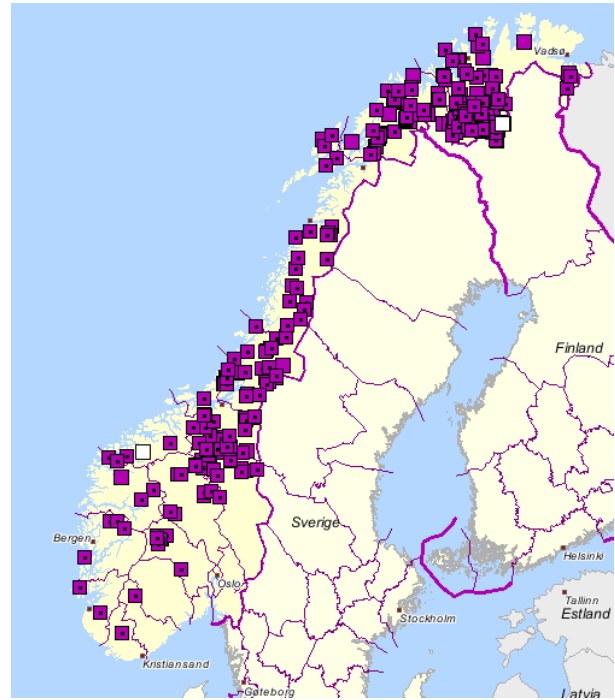
Figur 9: **Jerv:** Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre jerveskader på husdyr og tamrein i 2008.

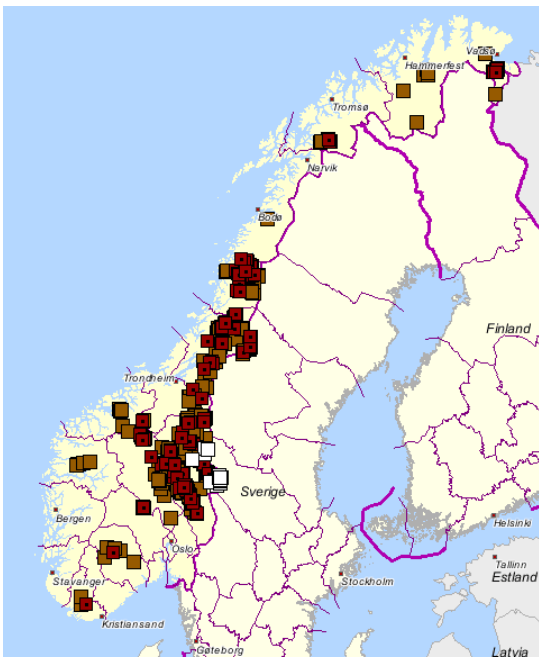
Figur 10: **Gaupe:** Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre gaupeskader på husdyr og tamrein i 2008.

Figur 11: **Ulv:** Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre ulveskader på husdyr og tamrein i 2008.

Figur 12: **Kongeørn:** Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre kongeørnskader på husdyr og tamrein i 2008.

Figur 13: **Bjørn:** Geografisk fordeling av dokumenterte og antatt sikre bjørneshkader på husdyr og tamrein i 2008.

Et reinkadaver undersøkes her i Saltdalen for å avklare dødsårsaken. Foto: Geir Heggmo

Bekjempelse av fremmede arter

DN er i ferd med å utarbeide en rekke handlingsplaner for bekjempelse av fremmede arter. SNO har i dag en viktig rolle i forbindelse med tilsyn, kartlegging, overvåking og tiltak knyttet til bekjempelse av fremmede arter.

Mårhund

Mårhund er en fremmed art som ikke er ønsket i norsk natur. En av årsakene er faren for spredning av parasitter og sykdom. Den kan også utrette stor skade på fuglebestander som hekker på bakken i våtmarksområder, på holmer og øyer, siden den er en god svømmer. Det er også utarbeidet et infohefte som fins på hjemmesiden til Direktoratet for Naturforvaltning, www.dirnat.no.

Mårhunden tilhører hundefamilien, og kommer opprinnelig fra de østlige delene av Asia. I 1928 ble mårhunden satt ut i de vestlige delene av dagens Russland, og har etter hvert spredt seg østover. I dag regnes mårhunden som det vanligste rovdiret i Finland, og det skytes ca 150 000 dyr hvert år. I Norge hadde vi den første sikre mårhundobservasjonene i Finnmark i 1984 og 1988.

SNO har mottatt flere meldinger om mårhund i løpet av 2008, særlig fra Midt- og Nord-Norge. Feltkontroll av disse meldingene har hatt høy prioritet, men i de fleste tilfellene har man verken klart å bekrefte eller avkrefte

observasjonene. Fra Nordland har vi mistanke om mårhund i Hattfjelldal, Grane, Vefsn og Ballangen. I Troms er det hovedsakelig fra Målselv kommune SNO har mottatt de fleste meldingene. I Finnmark er det meldinger om mårhund på 3-4 lokaliteter, men ingen var helt sikre (ikke døde dyr eller fotobevis). Disse meldingene var fra Pasvik, Alta og Kautokeino. Nord-Trøndelag har fått inn vel 15 ubekreftede meldinger, men ingen mårhund så langt bekreftet. Det er også ubekreftede og noen avkrefte meldinger i resten av landet, blant annet Sør-Trøndelag, Akershus og Vestfold. Det er i Nord-Norge man forventer de fleste mårhundmeldingene, ut fra historikken de siste årene.

For å øke kunnskapen om mårhund har SNO-personell fra de fire nordligste fylkene vært i Haparanda-området høsten 2008, og hatt erfaringsutveksling med svensk feltpersonell. I de nordlige delene av Norrbotten i Sverige har mårhunden økt i antall de siste to årene. I løpet av det siste året har ca 50 mårhunder blitt avlivet i Norrbotten. Når det gjelder tolkning av sportegn, er mårhund og rødrevspor den vanligste feilkilden. Mårhunden er på størrelse med en rødrev, men med kortere føtter og hale. Poteavtrykket ligner også revens, men har et mer rundt omriss. Mårhunden skrever som oftest mer enn reven som rettlinjete gange.

Mårhund skutt ved Unkervatnet i Hattfjelldal, høsten 2007. Foto: Dan Vollan

Utviklings- og driftsoppgaver

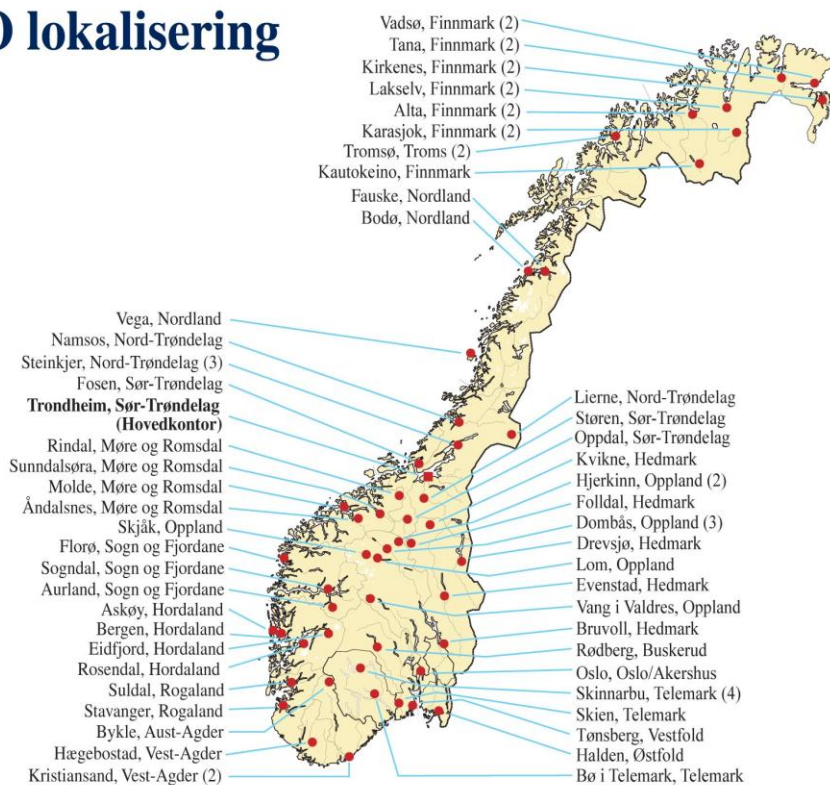
En operativ feltetat som skal føre tilsyn med norsk natur er avhengig av godt kvalifiserte medarbeidere, godt utstyr og gode rutiner. Her beskrives enkelte deler av de administrative og personalmessige sidene av SNOs virksomhet. I tillegg er relasjonen til andre kontroll og oppsynsetater omtalt.

Organisasjon og bemanning

SNO er organisert som en egen tilsynsenhet i Direktoratet for naturforvaltning, med sentral administrasjon i Trondheim. SNO er organisert i tre seksjoner, Nasjonalpark-, Kyst- og Rovviltseksjonen, med til sammen 71 lokale stillinger, fordelt på 50 lokalkontorer. Derav fire stillinger som naturveiledere ved de to villreinsentrene, på Hjerkin og Skinnarbu. I den sentrale administrasjonen var det i 2008 en bemanning på i alt 9 faste stillinger, 8 deltidstilsatte.

I tillegg til de faste stillingene har SNO arbeids- og tjenestekjøpsavtaler med en lang rekke etater og enkeltpersoner. Det gjelder spesielt innen rovviltarbeidet der 205 personer var engasjert som rovviltkontakter i 2008. Noen av disse har avtaler utover skadedokumentasjonsarbeidet, og deltar i bl.a. bestandsregistrering og fellingsoppdrag. Innen lakseoppsyn og tiltak i verneområder og nasjonalparker har det i tillegg vært engasjert 85 personer gjennom tjenestekjøp samt avtaler med Fjelltjenesten i Nordland og Troms (15 personer), 24 fjellstyrer, tre bygdeallmenninger, samt en rekke organisasjoner og kommuner.

SNO lokalisering

13.11.2008

Figur 14. Lokaliseringen av SNOs 50 lokalkontor i tillegg til hovedkontoret i Trondheim.

Feltaktivitet

Fast tilsatte naturoppsyn i SNO har årlig 70 – 100 dagsverk i felt. I 2008 ble det totalt utført ca 4.750 dagsverk i felt. Det var størst feltinnsats i kyst- og nasjonalparkseksjonen, mens de rovviltansvarlige i større grad hadde administrative oppgaver knyttet til skadedokumentasjonsarbeidet. I tillegg til egen feltinnsats ble det kjøpt oppsynstjenester lokalt for over 4.000 dagsverk.

Båtmateriell

Totalt har SNO 42 oppsynsbåter stasjonert langs hele norskekysten. Av disse er det 8 båter som kan betegnes som ”store” båter. Resten av flåten består av gummibåter, aluminiumsbåter og RIB-båter. Åtte av båtene er utlånt til disposisjon for politiet og Fjelltjenesten, fra Nord-Trøndelag og nordover.

Det ble tatt i bruk to ”nye” båter i 2008; dvs brukte båter av nyere årgang. En Minor 27 fot 2006-modell ble kjøpt inn til SNO Molde, og en Polarcirkel 560 2006-modell ble kjøpt inn til SNO Tønsberg. I tillegg ble oppsynsbåten ”Hauken” tatt i bruk av SNO Skien, etter å ha

gjennomgått en betydelig opprusting, og satt inn i drift som felles oppsyns- og aksjonsbåt i Oslofjorden. Ved årsskiftet ble det kjøpt inn ytterligere to brukte båter til SNO Hjelmeland og SNO Bergen. Dette var hhv en Minor 27 fot 2007-modell og en Doninger 7,10 m 2007-modell.

Det meste av SNOs båtmateriell er fortsatt i stor grad gammelt og utslitt, og kostnader med renovering/oppgradering og eventuell fornyelse er store. Nye HMS-rutiner har også satt ekstra fokus på sikkerhet, og en del tiltak må gjennomføres for å sikre eget personells sikkerhet og å oppfylle nytt regelverk på tilfredstillende måte. Det er derfor en utfordring å få mest mulig ut av eksisterende ressurser gjennom oppgradering av de båter som fortsatt kan ha stor bruksverdi, noe kjøp av nyere brukt materiell og diverse omdisponering av båter.

SNO har i juni tatt i bruk to nye oppsynsbåter som vil bli nyttige verktøy for å løse viktige kystoppsynsoppgaver i årene framover. Den ene båten som skal gå i Oslofjorden – ”Hauken” er egentlig en gammel SNO-båt som har gått i Sør-Trøndelag, men som nå har gjennomgått så store oppgraderinger at den framstår som ”ny” på mange måter.

*”Hauken” er en 37 fots båt bygget av West Products i 1978. Etter en omfattende renovering der den bl. a. fikk ny motor og utvidet styrehus, ble den satt i operativ tjeneste våren 2008, stasjonert i Skien.
Foto: J. Sandvik.*

Den andre er ”Lomvi” som er en pent brukt båt av nyere årgang som er kjøpt inn til bruk i Møre og Romsdal.

”Hauken” Skipper er Reidar Strand, SNO Skien, og båten skal ha oppsynsområde i Oslofjorden, Telemarks- og delvis Agderkysten. Hauken har et godt skrog som utgangspunkt, og har fått ny motor, renoverert og utvidet styrehus, nytt elektrisk anlegg, ny instrumentering (navigasjon mv), diverse teknisk utrustning og ny SNO-uniformering. Med Volvo D9 motor har båten nå en toppfart på 28 knop, og har til vanlig en marsjfart på 20-22 knop. Ombyggingen har gitt et svært godt resultat, og skipper melder tilbake om stor bruksverdi og at båten har spesielt gode sjøegenskaper. Hauken vil ha kai plass i Skienselva.

”Lomvi” er en 27 fots Minor med walk-aroundløsning som er vurdert som en spennende og egnet båttype for SNOs kystoppsyn i Møre og Romsdal. Skipper er Michael Eklo, SNO Molde. Båten har tidligere gått som fritidsbåt i Hammerfest, og med mindre supplering av utstyr og uniformering er den klar som

oppsynsbåt for SNO. Båten har en Volvo D4 motor og har en toppfart på over 30 knop, og daglig marsjfart på ca 25 knop. Lomvi vil ha kai plass i Molde.

Tjenestekjøp og tjenestesalg

SNO og **Statskog** har over flere år hatt en samarbeidsavtale om kjøp av tjenester til statlige naturoppsyn av Fjelltjenesten i Nordland og Troms. Tjenestekjøpet omfatter blant annet tilsyn og tiltak i nasjonalparkene og andre verneområder, lakseoppsyn og rovviltarbeid.

SNO kjøper også tjenester fra **fjellstyrene og andre kompetansemiljøer og enkeltpersoner** til statlig naturoppsyn. Tjenestekjøpene er særlig knyttet til tilsyn og tiltak i nasjonalparker/andre verneområder og rovviltoppdrag

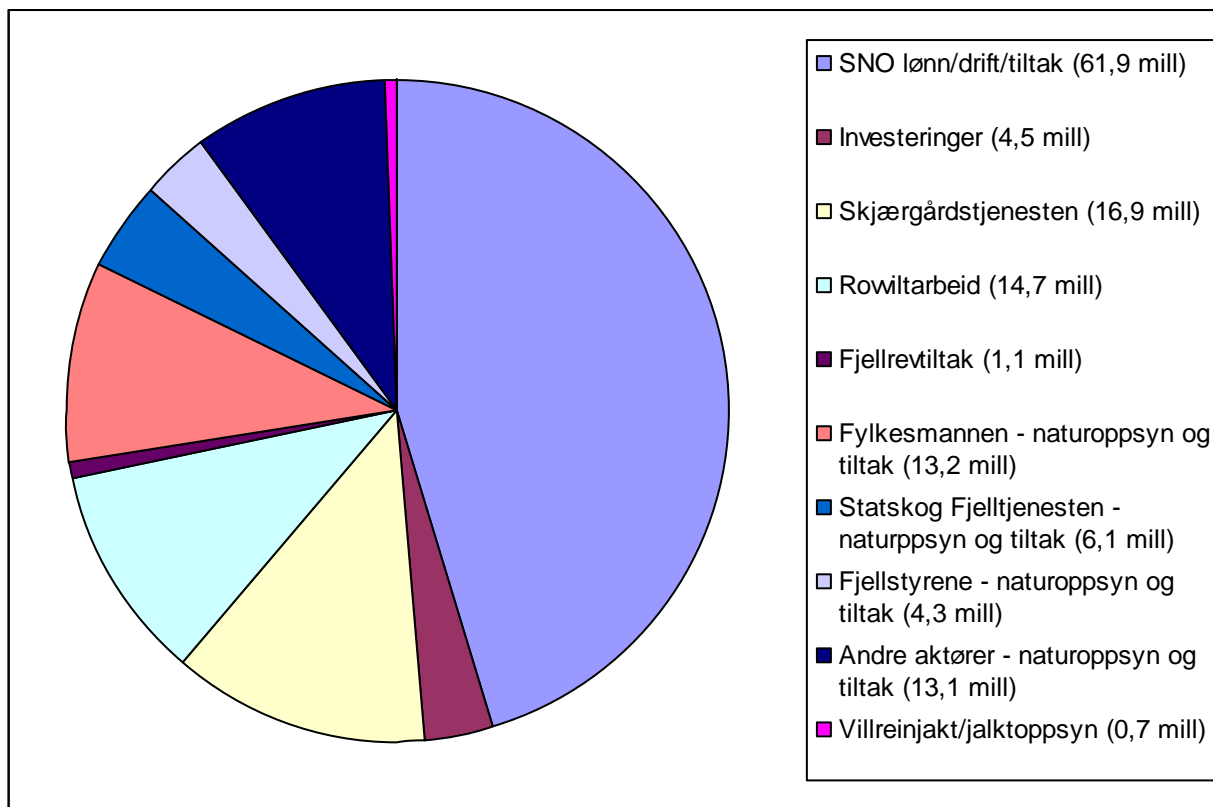
SNO har en avtale om samarbeid og tjenestesalg til **Finnmarkseiendommen (FeFo)**. I 2008 var samarbeidet særlig knyttet til småviltjakt, elgjakta i Anarjohka nasjonalpark og en meldingssentral for rovvilt i Kautokeino.

Økonomi

I 2008 disponerte SNO i alt 131,1 mill over kap. 1426. I tillegg ble SNO tildelt kr. 5,4 mill over andre budsjettkapittel til gjennomføring av overvåking og tiltak på jerv, gaupe, bjørn, fjellrev og villrein. Dette er en økning fra 2007 på totalt kr. 12,4 mill. (+10,0 %).

Fordelingen av regnskapstallene er ikke direkte sammenlignbare med framstillingen av tallmaterialet i årsmeldinga for 2007, det er bl a gjort budsjettekniske endringer knyttet til tiltak i

statlig sikrede friluftsområder hvor midlene er flyttet til kap 1427 (tildelt via FM). I investeringskostnader ligger innkjøp av snøskutere, ATV'er, båter mm. Alle kostnadene knyttet til rovvilt er samlet, og gjelder skadedokumentasjon, fellingstiltak og bestandsovervåking for engasjert personell og tjenestekjøp. Deler av tjenestekjøpet hos fjellstyrene er lagt inn i rovviltkostnadene.

Figur 15: Fordeling av regnskapstallene for 2008.

Statens naturoppsyn
Sentraladministrasjon:
Tungasletta 2, 7485 Trondheim
Telefon: 73 58 05 00
www.naturoppsyn.no

